

Alviksskolan – en känslig jätteskuta

Tusen elever och 200 anställda, en tungrodd skuta? Nej, på Alviksskolan har man känsliga navigationsinstrument: Tolv biträdande rektorer jobbar halvtid i klasserna, lärarnas kompetensutveckling leds rakt in i undervisningen och eleverna får inflytande över kunskapens form.

TEXT: KATARINA BJÄRVALL

FOTO: ROBERT BLOMBÄCK

Fyra andraklassare böjer sig över sina egenhändigt tillverkade engelskaböcker. Deras lärare, Anna-Karin Hellsten, har bett dem att i smågrupper reflektera över engelskamålen och i vilken utsträckning de lyckas uppfylla dem. Sedan ska de vänta på hennes godkännande innan de färglägger smileysarna som markerar om de klarat målen.

- "Du kan presentera dig själv", läser Caspar Sandberg. Kan du det Ludvig? What is your name?

- Ludvig, säger Ludvig Helms.

- Bra, då kan du det, nickar Caspar och fortsätter: "Du förstår en enkel uppmaning. "

- Det betyder att man förstår vad Anna-Karin berättar, säger Freja Lindberg.

Det gör vi, konstaterar barnen och färglägger stolt smileysarna.

De är åtta år och till synes mer sugna på att måla än att reflektera, i alla fall strax före hägrande skinkstek med potatisgratäng i skolmatsalen. Men de kommer sannolikt snart att bli mer eftertänksamma.

- Jag vill att de ska reflektera och producera, inte reproducera. Allt vi lär oss ska kopplas till vardagen och till deras liv som människor, säger Anna-Karin Hellsten, lärare och biträdande rektor.

Reflektion, loggböcker och andra former av dokumentation är viktiga delar av inlärningen för alla på Alviksskolan; elever, lärare och skolledning. Parallellerna syns. Andraklassarnas reflektion över målen i engelska är till exempel en spegelbild av pedagogernas så kallade Visionsstege, en tabell med målkriterier för undervisningen och andra delar av verksamheten.

Ett annat exempel är läsloggar - en grupp lärare läser en fackbok i pedagogik och diskuterar den sedan utifrån citat som var och en väljer. Det är ett arbetssätt som flera lärare sedan också omsätter när eleverna läser.

- Man gör ämnet till sitt, suger upp det med rötterna, precis så som man vill att barnen ska göra, säger Anna-Karin Hellsten.

Tiden sätter som alltid gränser, men nyligen lyckades hela kollegiet läslogga kring Pia Williams *Barns samlärande*.

- Istället för att bara satsa på kurser för enskilda pedagoger så är det viktigt att även göra satsningar som får brett genomslag. Vi tror på samlärande, både för barnen och oss i personalen, säger Anna-Karin Hellsten.

Det samlade greppet om kompetensutveckling hade knappast varit möjligt utan en skolledning som är närvarande i klassrummet. Tolv biträdande rektorer har totalansvar - för rekrytering, utvecklingssamtal, lönesättning, ledighet, schemaläggning - på varsin enhet med ett femtontal lärare eller fritidspedagoger. Det är en plattare organisation än tidigare, eftersom ett led har försvunnit när arbetslagsledarna plockats bort. Och det är framför allt en organisation närmare eleverna, eftersom de biträdande rektorerna alla jobbar halvtid i klassrummen.

Trots de många fler rektorerna läggs inte mer sammanlagd tid på skolledning än tidigare. Och fördelarna med det närmare ledarskapet är många, säger rektor Håkan Wiklund: Träffsäkrare

rekrytering och bättre medarbetarsamtal. Direktkontakt mellan skolledningen och elever och föräldrar. Kortare beslutsvägar - skolledningen ser snabbt vilka förändringar som behövs liksom konsekvenserna av beslut. Och nöjdare medarbetare - både pedagoger och rektorer.

- Jag är mindre ensam nu än när jag bara var biträdande rektor, säger Gunilla Vigert, rektor för hörselklasserna i årskurs 2-3, specialpedagog och forskarstuderande inom pedagogik.

Hon beskriver bakgrunden till den nya ledningsmodellen och nämner forskare från Lev Vygotskij till James Nottingham, Ulf Blossing och Hans-Åke Scherp. Och framför allt Ann-Christine Wennergren, nu vid Högskolan i Halmstad, som under 00-talet engagerade lärare och rektorer i ett par aktionsforskningsprojekt på skolan. Ur detta växte skolans ambition att skapa en så kallad A-miljö med delaktiga elever, en mångfald av undervisningsmodeller, en tydlig anpassning efter eleverna och en stark koppling mellan olika ämnen och mellan skolan och samhället. Där finns grunden för dagens ihärdiga och vardagliga förändringsarbete.

Men varför är det så viktigt med förändring? Har det ett egenvärde?

- Nej, säger Håkan Wiklund, och därför ska man inte förändra allt på en gång. Men vårt uppdrag är bland annat att ständigt höja resultaten, då är förändringsarbete nödvändigt.

Så vilka problem finns med den närmare skolledningsmodellen? I början hade flera av de nya biträdande rektorerna svårt att kombinera rollen som chef med rollen som jämställd kollega. Nu har alla hittat den balansen, säger Håkan Wiklund.

Biträdande rektorer som bara jobbar halvtid får inte samma detaljkunskaper, till exempel om arbetsrätt, som den som bara är rektor. Så nu får rektorerna stöd av en administrativ chef.

Förankringen i klassrummet kan skapa stress när rektorerna ser allt som behöver göras. Det försöker man avhjälpa genom att utveckla rektorsrollen till en handledarroll där hela enheten, och inte dess chef, äger sin verksamhet. Och så har man lärt sig att en biträdande rektor inte samtidigt ska vara mentor.

- Men man jobbar ändå ihjäl sig, skrattar Gunilla Vigert.

Elevernas delaktighet tar sig bland annat uttryck i de kallade planeringsråd där några elever får vara med och bestämma över kunskapens form i ett ämne.

Två storväxta medelålders magistrar lägger en tegelstensbok och en dagordning framför tre finlemmade flickor ur nian. Boken, Peter Englunds *Stridens skönhet och sorg*, bygger på nitton människoöden under första världskriget.

- Jag tänkte att vi fördelar personerna i boken på er i klassen så får ni gestalta dem, säger Bernt Johansson, svensklärare och biträdande rektor.

SO-läraren Jan Grip förklarar att genom det upplägget ger svensklektionerna ett underifrånperspektiv på kriget medan SO:n står för uppifrånperspektivet, med faktakunskaper och analys.

Hanna Broman sneglar på boken.

- Vi kan ju läsa en bit och sen skriva något.

- En uppsats i jagform, är det en idé? undrar Jan Grip.

Tjejerna nickar.

- Det tycker jag är kul, säger Jennifer Håkansson.

Men Bernt Johansson tycker att eleverna har skrivit väldigt mycket de senaste månaderna. Han lanserar tanken att varje elev gestaltar sin karaktär i en form av rollspel.

- Jag tänker mig Ludde som kommer upp ur skyttegraven med en kastrull på huvudet. Om jag filmar er då, vore det jobbigt?

- Jaa! svarar tjejerna i kör.

- Det kommer att ta jättelång tid, säger Hanna Broman.

- Nej då, jag menar inte att det ska vara en spelfilm.
- Varför ska han då ha en kastrull på huvudet? undrar Jennifer Håkansson.

- Det finns de som verkligen hatar att prata inför hela klassen, säger Tina Karlsson.

- Som när vi skulle hålla tal, då var jag ensam i en grupp med bara killar, säger Jennifer Håkansson.

- Och teater är ännu svårare än att bara berätta fakta, säger Hanna Broman.

Hon föreslår att eleverna helt enkelt läser upp vad de har skrivit.

- Ja, säger Bernt Johansson, det blir jåkligt bra. Då kan man ha en kastrull på huvudet om man vill. Och så har vi ett planeringsråd till snart, där vi pratar arbetsplan och betygskriterier.

Är rådet demokratiskt? Vad säger eleverna när lärarna har gått? Jo, de är överens om att det fungerar.

- Men det här är stort, med två ämnen. Då behöver vi hjälp av lärarna, säger Jennifer Håkansson.

Tre ambitiösa flickor som hellre skriver uppsats än apar sig på scen, hur väl representerar de hela sin klass? Tjejerna pratar i munnen på varandra: Vi vet vad de andra vill, vi tycker nästan samma sak som de. Och alla har fått chansen att vara med i planeringsrådet. Men alla kan inte få som de vill.

Kan Bernt Johansson och Jan Grip se att mindre studiemotiverade elever inte engagerar sig i rådet? Risker finns, säger de, men om sådana elever inte räcker upp handen när lärarna ber om frivilliga så lockar man dem till sig i slutet av terminen.

- Och då får man mycket sanningar. De är inte så smöriga, de är mer på, säger Bernt Johansson.

Men det finns andra problem. Rådet tar tid från undervisningen; den här timmen har till exempel eleverna i Jan Grips sjätteklass fått sysselsätta sig själva. Och även om

planeringsråd i teorin ska hållas i alla ämnen så är inte alla lärare lika konsekventa - och de som inte har planeringsråd kan få svårt att engagera sina elever. Dessutom kan ungdomar som vant sig vid inflytande få problem att underordna sig om de sedan hamnar på en mer traditionell gymnasieskola.

Jan Grip tycker att rådet dessutom skulle fungera bättre om schemat var mer flexibelt, så att det kunde anpassas efter rådets beslut. Men över lag är han och Bernt Johansson nöjda.

- Resultaten blir bättre, säger Bernt Johansson. Det ska mycket till innan en elev ballar ur och struntar i det som kompisarna har bestämt.

Jan Grip instämmer:

- Rådet blir ett redskap för alla elever att ta ansvar.

Till och med skeppsgossarna är med och styr skutan i Alvik.

Fakta/Alviksskolan

Alviksskolan är en F-9-skola med ungefär 1 000 elever, varav 140 hörselskadade i särskilda klasser och 60 nyanlända flykting- och invandrarbarn. På skolan arbetar över 200 personer varav 124 lärare och 44 på fritids. Skolan är spridd på åtta byggnader, de äldsta från 1800-talets mitt, på ett berg i Alvik i Bromma. Där finns fem så kallade inspirationsplatser som certifierats av utbildningsförvaltningen: Helhetstänkande fritids-skola, hörselmedvetet arbetssätt, skolintroduktion för nyanlända barn, skraddarsydd undervisning för barn med särskilda behov samt elevinflytande genom planeringsråd i alla ämnen.